

**PERUSTUSLAKIVALIOKUNNAN
LAUSUNTO 9/2001 vp**

Hallituksen esitys laiksi rangaistusten täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lakivaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 28 päivänä helmikuuta 2001 lähettäessään hallituksen esityksen laiksi rangaistusten täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 13/2001 vp) valmistelevasti käsiteltäväksi lakivaliokuntaan samalla määrännyt, että perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto lakivaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- erityisasiantuntija Jussi Pajuoja, oikeusministeriö
- oikeustieteen tohtori Leena Halila
- professori Heikki Kulla
- professori Olli Mäenpää.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan rangaistusten täytäntöönpanosta annettua lakia muutettavaksi siten, että rangaistuksen tosiasialliseen pituuteen vaikuttavista harkinnanvaraisista päätöksistä voidaan valittaa ensi asteessa käräjäoikeuteen. Muutosta voidaan hakea päätöksiin suoritettujen ajankäytön lykkämisestä ja ehdonalaisen vapautumisen lykkämisestä. Lakia ehdotetaan samalla muutettavaksi niin, että vankiloiden kurinpitäjärjestelmä yhdenmukaistuu.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan samaan aikaan kuin laki rangaistusten täytäntöönpanosta, joka tulee voimaan 1.8.2001.

Esitykseen ei sisälly erillisiä säätämisperusteluja. Esityksen yleisperusteluissa on nykytilan arviointia koskeva jakso, jossa asioita pohditaan myös perustuslain näkökulmasta. Lisäksi kansainvälistä kehitystä ja ulkomaiden lainsäädäntöä selostettaessa tarkastellaan myös ihmis- ja perusoikeuksien toteutumista.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Perustuslakivaliokunta kiinnitti vuoden 1998 valtiopäivillä silloisen hallitusmuodon 16 §:n vuoksi huomiota siihen, että vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa koskevat muutoksenhakusäännökset ovat asetuksen tasoisia ja niiden sisältönä on pääosin valituskielto. Valiokunta

huomautti, että hallitusmuodon 16 §:n 1 momentin mukainen perusoikeus on viime kädessä riippumaton alemmanasteisten säännösten asianmukaisuudesta ja toteutettavissa niiden sisällöstä huolimatta. Valiokunta kiirehti vankeinhoitoasetukseen sisältyvien muutoksenhakusäännösten arvioimista ja sääntelyn nostamista lain ta-

solle (PeVL 12/1998 vp, s. 6—7). — Valiokunnan tuolloin esittämät näkökohdat pohjautuvat nykyisin uuden perustuslain 21 §:ään.

Esityksellä pyritään tekemään mahdolliseksi, että rangaistuksen tosiasialliseen pituuteen vaikuttaviin harkinnanvaraisiin päätöksiin voidaan hakea muutosta valittamalla. Uudistuksen tavoitteena on taata tältä osin vangille perustuslain 21 §:n mukaiset oikeusturvan edellytykset.

Lakiehdotus on merkityksellinen perustuslain 21 §:n kannalta yhtäältä siksi, että 7 luvun 1 §:n 2 momentissa muutoksenhaun ulkopuolelle suljetaan muut vangin "oikeuksia ja velvollisuuksia" koskevat päätökset kuin 1 momentissa tarkoitettut. Toinen syy on 1 momentin 3 kohtaan sisältyvä rajausta, joka 2 momentin takia samalla rajaa valitusoikeuden alaa.

Vangilla on 7 luvun 1 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan oikeus hakea muutosta päätökseen, jolla ehdonalaista vapautumista lykätään hänen suoritettuaan kaksi kolmasosaa tuomitusta vankeusrangaistuksesta. Muutoksenhakuoikeutta ei sen sijaan ole päätökseen, jolla ehdonalaista vapautumista lykätään vangin suoritettua puolet tuomitusta vankeusrangaistuksesta. Tämä seuraa ehdotetusta 7 luvun 1 §:n 2 momentista ja ehdonalaiseen vapauteen päästämistä sääntelevän 2 luvun 13 §:n sisällöstä.

Muutoksenhaun rajoittaminen perustuu esityksen mukaan (s. 16) siihen, että lain 2 luvun 13 §:n 1 momentin nojalla ehdonalaiseen vapauteen päästämiseen vaadittava "erityinen syy" määräytyy oikeusministeriön vankeinhoitosaston vuonna 1995 antaman määräyksen perusteella kaavamaisesti. Koska vapautensa menettäneiden oikeudet turvataan perustuslain 7 §:n 3 momentin mukaan lailla, ei tällaisella hallinnollisella määräyksellä perustuslain 80 §:n 1 momentin säännöksetkin huomioon ottaen voida pätevästi sitoa toimivaltaiselle viranomaiselle kyseiseen päätöstilanteeseen laissa jätettyä harkintavaltaa. Perustuslain 21 §:n kannalta vankeusviranomaisen päätökset eivät ole eri asemassa sen mukaan, koskevatko ne ehdonalaiseen vapauteen päästämistä tapauksessa, jossa tuomitusta rangaistuksesta on suoritettu puolet vai kaksi kolmasosaa. Tavallisen lainsäädäntöjär-

estyksen edellytyksenä tältä osin siksi on laajentaa 7 luvun 1 §:n 1 momentin 3 kohdan soveltamisalaa niin, että se koskee yleisesti 2 luvun 13 §:n nojalla tehtyjä lykkäyspäätöksiä.

Muihin kuin 7 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettuihin päätöksiin ei 2 momentin sisältämän kiellon takia saa hakea muutosta, vaikka ne koskisivat vangin oikeuksia ja velvollisuuksia. Esityksen mukaan (s. 16/II) tämä rajoitus on tarkoitettu tilapäiseksi, sillä säännökset muutoksenhaun laajentamisesta ovat parhaillaan komiteavalmistelussa.

Ehdotukselle esitetty perustelu on jossain määrin ymmärrettävä. Tämä ei kuitenkaan vaikuta siihen, että näin yleisluonteinen ja perustelutasolla erittelemätön kielto säännös on ristiriidassa perustuslain 21 §:n 1 momentin kanssa. Käsillä olevassa välivaiheessa tavallisen lainsäädäntöjärjestyksen edellytyksenä on poistaa 2 momentti lakiehdotuksesta, jolloin vangin oikeus saada "oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi" perustuu suoraan tähän perustuslainkohtaan. Eriyisten säännösten puuttuessa valitustie olisi hallintolainkäyttölinjan mukainen. Momentin poistamisesta aiheutuva perustuslain suoran soveltamisen tarvetta voidaan vähentää ja tilannetta siten selkeyttää laissa ulottamalla muutoksenhaku nimenomaisesti myös kurinpitorangeistuksen määrääviin päätöksiin; kurinpitopäätökset ovat lähtökohtaisesti perustuslain 21 §:n 1 momentissa tarkoitettuja ratkaisuja.

Esityksessä ehdotetaan valitustien ohjaamista hallintoviranomaisen päätöksestä käräjäoikeuteen. Tämä on poikkeuksellinen järjestely, kun otetaan huomioon perustuslain 98 ja 99 §:n säännökset tuomioistuinlaitoksen perusrakenteesta ja tuomioistuinten tehtävistä. Ehdotus on kuitenkin tässä tapauksessa perusteltu, koska 7 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettut päätökset vaikuttavat rangaistuksen tosiasialliseen pituuteen. Perustuslain 7 §:n 3 momentin mukaan tuomioistuin määrää rangaistuksen, joka sisältää vapaudenmenetyksen. On tämän kanssa johdonmukaista, että muutoksenhaku täytäntöönpanovaiheessa tehtäviin, rangaistuksen pituuteen

vaikuttaviin hallintopäätöksiin suunnataan siihen tuomioistuinlinjaan, jossa varsinaiset vankeusrangaistuksetkin määrätään.

Lausunto

Lausuntonaan perustuslakivaliokunta kunnioittavasti esittää,

että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyjärjestyksessä,

1. lakiehdotus kuitenkin vain, jos valiokunnan sen 7 luvun 1 §:n 1 momentin 3 kohdasta ja 2 momentista tekemät valtiosääntöoikeudelliset huomautukset otetaan asianmukaisesti huomioon.

Helsingissä 14 päivänä maaliskuuta 2001

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Paula Kokkonen /kok	Osmo Puhakka /kesk
vpj.	Riitta Prusti /sd	Pekka Ravi /kok
jäs.	Esko Helle /vas	Markku Rossi /kesk
	Johannes Leppänen /kesk	Arto Seppälä /sd
	Pekka Nousiainen /kesk	Ilkka Taipale /sd
	Heli Paasio /sd	vjäs. Veijo Puhjo /vas.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Jarmo Vuorinen.